

УДК 140.8:101.9

ПОГЛИБЛЕННЯ СВІТОГЛЯДУ НА ОСНОВІ ПРАЦЬ ПАВЛА ФЛОРЕНСЬКОГО

Домбровська Л.І., асистент

Миколаївський національний аграрний університет

Павло Флоренський – російський філософ, релігійний мислитель, вчений, священик, послідовник відомого філософа В.С. Соловйова. Його творчий доробок має неабияке значення для формування світоглядних уявлень сучасної молоді. Інтерес до смисложиттєвої проблематики виникає у П. Флоренського досить рано – влітку 1899 він пережив духовну кризу, розчарувавшись у можливостях фізичного знання про реальність. Внаслідок цього відбувається його навернення до релігії, а також зародження “математичного” ідеалізму як переконання в тому, що всі можливі закономірності буття вже містяться у чистій математиці, яка витлумачується тут як перше конкретне самовиявлення принципів мислення.

Це ж у свою чергу зумовило “потребу побудувати собі філософське світорозуміння, спираючись на поглиблені основи математичного пізнання”. Відтепер органічне поєднання філософських, релігійних і науково-технічних інтенцій стає відмітною рисою всієї його творчості. У царині філософії П. виявив себе як релігійний мислитель, у діяльності котрого конкретизація метафізики всеєдності і вчення про Софію здійснюються паралельно з розробкою, в дусі християнської філософської апологетики, оригінальної системи теодицеї й антроподицеї та створенням низки оригінальних освітніх курсів з історії античної філософії (передусім Платона й платонізму), філософії Канта, філософії культури тощо [1]. Некласичним є й розуміння П.Флоренським людини та її світу. Мислитель відкидає універсалістськи-прогресистське тлумачення культури як єдиного у просторі й часі лінійно-поступального процесу, розглядає історію людства як множину окремих культур, підпорядкованих двом основним типам – культури середньовічної і культури Відродження, які ритмічно змінюють один одного. Перший тип, за П.Флоренський, відзначається “органічністю, об'єктивністю, конкретністю й самозібраністю”, другий – розщепленістю, суб'єктивністю, абстрактністю й поверховістю. На початку ХХ ст., як гадав філософ, завершила своє існування в Європі ренесансна культура, з перших же років цього століття виникли паростки культури нового, середньовічного типу, до зразків якої він

відносив і свій світогляд. При цьому культуру П. Флоренський трактує як дериват культу: віра визначає культ, культ – світорозуміння, останнє ж – культуру. Постаючи, отже, як упорядкування всього світу за категоріями культу, культура є, за П. Флоренським, уособленням логосу, нерівності, життя і свідомим протистоянням ентропії, вирівнювання, що призводить до смерті, як закону хаосу в усіх сферах світобудови.

Розглядаючи культове, символічне начало як вихідний пункт і рушій розвитку культури, П. Флоренський вважав наріжним завданням і онтології, і гносеології виявлення та осмислення мов символіки. Буття, як і розум, є, на думку філософа, наскрізь антиномічним[2]. Буття в одному з вимірів визначається, з одного боку, спрямованістю всередину самого себе, з іншого ж – енергетичною виявленістю назовні. Символи – імена та слова – філософ розглядає саме як форми цієї виявленості, носії енергій буття, зрештою, саме буття у його відкритості людині. Однак символи буття – не тільки енергія буття, а водночас і людська енергія – тобто роду людського і окремої особи. Тому слово як діяльність пізнання виводить розум за межі суб'єктивності й робить його причетним до світу, воно так само може стосуватися, на думку П. Флоренського, одкровення предмета у нас, як і нас у ньому. Тому пізнання тлумачиться мислителем своєрідним “шлюбом” буття, що пізнає з буттям, яке пізнається, взаємодією їх енергій. Подолання антиномічності світу на дорогах теодицеї (виправдання бога) він пов'язував з благодатною силою божою, подвигом віри й любові, беручи за основу церкву, живий церковний досвід, у якому людина випробовує бога за допомогою власного розуму й переконується в тому, що він насправді Бог, Суцця Правда, Спаситель. Антроподицея ж (виправдання людини) постає у Флоренського як подолання антиномії між тим, що людина, з одного боку, створена за образом і подобою божою, досконалою й розумною, з іншого ж – є істотою гріховною. Як і теодицея, антроподицея теж стає можливою лише силою божою.

На нашу думку, слово П. Флоренського – це дар небес, зустріч з особистістю такого геніального розуму стала для нас вмістилищем справжнього розуміння буття. Його світогляд – це вічний вогонь, який вказує ясно і точно шлях сенсу і осередку життя людського, воно багатоаспектне. По якій дорозі науки ми не підемо своїм інтелектуальним сходженням до його центру знань, переконуємося в істинності і достовірності того чи іншого знайденого на наше проблемне питання. Морально-естетична позиція вченого осяяна любов'ю і вірою, тим Сонцем Правди, яким висвітлюються всі дари. Універсальність філософа була безмежною.

Його цікавила і ікона, і дрібна пластика, аналіз простору і часу, біосфера і пневмосфера, проблема мови, музеєзнавство, літературознавство, грецька мова, символи та знаки, музика, мінералознавство, генеалогія, медицина, фізика і метафізика. Можна до безкінечності продовжувати ряд робіт, монографій, статей вченого. Сьогодні його працями ми користуємося і дякуємо за його творчу енергію, яка продовжує доводити до загального свідомості складні наукові відкриття. Тільки тепер ми можемо

безперешкодно вивчати його істину велич. Він вчив цінувати кожну годину життя.

Так, у своїй роботі “Стовп і ствердження істини” учений вказує, що сама істина вище інтелекту, вона не доводиться розумом, а інтуїтивно пізнається через розумове осмислення реальності. Явище Духа розкривається мислителем, як явище загальної фази розвитку людства. Головне в його працях – це спроба знайти Творця в конкретному. Наприклад, в живій нерукотворній квітці. Це конкретний ідеалізм, де божественне поруч з людським. Весь світ на думку П.Флоренського пронизаний божественним змістом, божественною енергією і божественним світлом. Людина в своїй (антроподицеї) надії на Бога перед обличчям світового зла, прагне до досконалості, а Творець (в теодицеї) виправдовує і прощає людину, дає їй вічне буття у Всесвіті. Завдяки вченню П.Флоренського наш світогляд значно розширюється, а його досвід стає частиною нашого життєвого досвіду.

Таким чином, творчість П.Флоренського – це входження в містичний досвід через віру в Бога, в розумінні екзистенції, тобто сенсу буття. Дихання його думки – це розуміння істини: “Цілокупна істина, – пише вчений, – падає з неба і розпадається на елементи таємничого Істина – реальна розумність, розумна реальність. Вона є кінцева нескінченність і нескінченна кінцівка. Вона – сонце і себе і весь Всесвіт освічує своїми променями” [3, с. 43].

Людина не може бути абсолютно ізольованою від свого Творця. Будь-який рух в духовній області поєднує в собі підйом людської думки до горнього від дольного. “Як не можна розділити полюсів магніту, так не можна відокремити і шляхів релігії” – вважав П.Флоренський [3, с. 10].

Центральною інтуїцією його філософії була ідея всеєдності, як і у В. Соловйова. Він говорив про вплив людини на Землю. На його думку немає нічого окремого, все переплетено. Якщо в одному місці болить, то в іншому віддається. Для розради душі він радив частіше дивитися на зірки і на небесну блакить вдень. Всіх, кого він так любив, він обіймав думкою, доводячи тим самим існування Бога, пневмосфери, яку В.Вернадський назвав – ноосферою. Його друг С.Булгаков про нього писав: “Взагалі найголовніше враження від о. Павла було сили, яка себе знає і собою володіє. І цією силою була якась первозданність геніальної особистості, якій дана самотність при повній природності. Джерело цієї сили – в тому осередку інтуїції і в тому, що стало в життєвому і творчому досвіді істинного” [2, с. 540]. П. Флоренський – це вершина культури, яка свідчить про істину, про Христа і про християнство як життя. Він є моральним орієнтиром в суспільстві, яке захлинається в невігластві та шукає свого місця в цивілізованому християнському світі. Вважаємо, що знайомство з такою людиною через його праці для тих, хто любить філософію, культурологію, природознавство буде великим святом і чималим відкриттям. Навіть ті, хто не прагне до мудрості знайдуть наснагу від прочитаного в його книжках.

ЛИТЕРАТУРА

1. Павел Флоренский, священник. Столп и утверждение истины: опыт православной теодицеи в двенадцати письмах. – М. : Лепта, 2002. – 814 с.
2. Булгаков С. Н. Священник о. П.А. Флоренский / С. Н. Булгаков. – Соч. в 2-х т. – М. :Наука, 1993. – С. 540-541.
3. Флоренский П. Христианство и культура / П. Флоренский. – Харьков : Фолио, 2001. – 672 с.